

Pirkanmaan maakuntamuseo

NOKIA, HARJUNIITYN KESKUSTAN ASEMAKAAVA JA ASEMAKAAVAN MUUTOS, OSALLISTUMIS- JA ARVIOINTISUUNNITELMA (NOK/391/05.00.02/2023)

Kaavoituksen vastine sisennettynä ja kursivoituna.

Pirkanmaan maakuntamuseolle on toimitettu tiedoksi ja mahdollista kommentointia varten otsikossa mainitun asemakaavan osallistumis- ja arviointisuunnitelma. Vasta alustavasti rajattu suunnittelualue sijaitsee Nokian keskustan länsipuolella Nokianvirran ja Siuronvaltatien välissä ulottuen Utolan alueelta Kullaankalliolle. Alueen läpi kulkee Haavistontie ja Tampere-Pori -rautatie. Tavoitteena on osoittaa Harjuniittyyn lähijunaliikenteen seisake kulkuyhteyksineen ja liityntäpaikoituksineen sekä paikallisjunaliikennettä tukeva maankäyttö. Lisäksi kiinnitetään erityistä huomiota alueella esiintyviin luonto- ja historiallisiin arvoihin sekä sijaintiin Nokianvirran varrella. Tutustuttuaan hankkeen osallistumis- ja arviointisuunnitelmaan alueellinen vastuumuseo toteaa seuraavaa.

Alue on pääosin metsäistä haja-asutusalueetta, jolla sijaitsee harvakseltaan asuinkiinteistöjä, pieniä peltoalueita ja muutama pienteollisuuskiinteistö. Suunnittelualueen eteläosa kuuluu maakunnallisesti merkittävän Pyhäjärven-Nokianvirran-Kuloveden kulttuurimaiseman alueelle (Pirkanmaan maakunnallisesti arvokkaiden maisema- alueiden päivitysinventointi 2013, Pirkanmaan liitto). Alueen arvot perustuvat Nokianvirran varren maisemassa näkyviin jälkiin pitkään jatkuneesta asutushistoriasta sekä elinkeinojen, kuten maatalouden ja teollisuuden harjoittamisesta. Arvoalueen maiseman vaalimiseen tähtääviä merkintöjä on osoitettu sekä voimassa olevassa Pirkanmaan 2040 maakuntakaavassa että tuoreessa Harjuniityn alueen osayleiskaavassa. Koillispuolelta alue rajautuu 1900-luvun alussa syntyneeseen Utolankallion asuinalueeseen, joka on osa Nokian asemansetu ja asuinalueet -nimistä maakunnallisesti merkittävää rakennettua kulttuuriympäristöä (Pirkanmaan maakunnallisesti arvokkaat rakennetut kulttuuriympäristöt 2016, Pirkanmaan liitto).

Suunnittelualueelta on osayleiskaavaa varten laadittu yleispiirteinen kulttuurimaisemaselvitys (Sweco 2020), jossa on tunnistettu maiseman muutosherkimmät alueet ja muutamia kulttuurihistoriallisesti vähintään paikallisesti merkittäviä pihapiirejä sekä yksi muistomerkki. Maiseman osalta selvitys on riittävä, mutta rakennetun ympäristön osalta selvitystä tulisi asemakaavaa varten täydentää laatimalla rakennuskohtainen selvitys aiemmassa selvityksessä arvokkaimmiksi tunnistetuista kohteista, joita ovat Koskivaaran jugendhuvila (kohde nro 8, Haavistontie 184) ja Urpolan tilakeskus (11, Haavistontie 256). Selvitykseen tulisi sisällyttää myös ilmakuvioiden ja karttojen perusteella pihapiirinä hyvin säilynyt ja useita rakennuksia käsittävä entinen Utolan tilakeskus (9, Haavistontie 168). Selvityksessä tulee määritellä rakennusten ja niiden muodostaman pihapiirin säilyneisyys ja ominaispiirteet sekä arvioida tontin ja sen rakennusten suojelumääräysten tarve. Selvitys tulee sisällyttää kaava-aineistoihin ja sen tulokset huomioida kaavartekemisessä ja -merkinnöissä sekä kaavan vaikutustenarvioinnissa.

Kaavoitus täydentää selvityksiä rakennuskohtaisella selvityksellä Koskivaaran ja Urpolan sekä Utolan osalta.

Alustavasti rajatulta kaava-alueelta tunnetaan kolme kiinteää muinaisjäännettä -Haaviston historiallinen asuinpaikka (mj-tunnus 1000029701), historiallinen radanpohjan jäännös siltoineen Haavisto Harjuniitty (1000001957) ja mahdollisesti rautakaudelle ajoittuva röykkiökohte Utola (536010016) - sekä muu kulttuuriperintökohte, historiallisen ajan kivi- ja maarakennekokonaisuus Alhonoja (1000046520). Kohteiden paikka- ym. tiedot ovat saatavilla Museoviraston tietopalveluista <https://www.kyppi.fi/> ja <https://kartta.museoverkko.fi/> sekä Pirkanmaan maakuntamuseon tietopalvelusta siiri.tampere.fi. Museoviraston ohjeiden perusteella kulttuuriperintökohteeksi on tulkittavissa myös alueella kulkeva historiallisen Laidetien linjaus, jota nykyinen Haavistontie pääosin noudattaa. Maakunnan tärkeimpiä vanhoja tielinjoja koskeva selvitys on syytä mainita osallistumis- ja arviointisuunnitelmassa (Pirkanmaan historiallisesti merkittävät tiet. Karttaselvitys/Pirkanmaan maakuntamuseo 2011).

Pirkanmaan historiallisesti merkittävät tiet selvitys liitetään taustaselvitysluetteloon.

Kiinteät muinaisjäänneet on merkittävä asemakaavaan sm-osa-alueerajauksina; merkintään on liitettävä asianmukainen suojelumääräys. Myös muut kulttuuriperintökohteet on tärkeää merkitä kaavaan niiden säilymisen turvaamiseksi (s-osa-aluemerkintä). Asemakaavan laadinnassa on lisäksi otettava huomioon Pirkanmaan

maakuntakaavan Arkeologisen perinnön ydinaluetta koskeva suunnittelumääräys. Maakuntamuseo viittaa kaavahankkeesta 27.9.2023 pidettyyn viranomaisneuvotteluun ja toteaa, että Harjuniityn seisakkeen osayleiskaavan merkinnän mukaisen kevyen liikenteen reitin suunnittelu Haaviston muinaisjäännösalueen osalta vaatii arkeologisen koekaivauksen suorittamista kaavahankkeen yhteydessä. Koekaivauksissa selvitetään kiinteän muinaisjäännöksen säilyneisyys mahdollisen kevyen liikenteen väylän vaatimalla alueella. Koetutkimuksen tulee olla riittävän kattava, jotta sen tulosten perusteella olisi mahdollista arvioida jatkotutkimusten (esim. pelastuskaivausten tai arkeologisen valvonnan) tarve ja laajuus. Kevyen liikenteen reitin sijoittamisesta kiinteän muinaisjäännöksen alueelle tulee lisäksi neuvotella Museoviraston kanssa MML 13 §:n mukaisesti.

Maakunta- ja yleiskaavavaiheissa alueella tehtyjä arkeologisia inventointeja voi olla tarpeellista täydentää tarkemmalla tutkimuksella (tarkkuusinventoinnilla) myös kiinteiden muinaisjäännösten välittömässä läheisyydessä ja muilla arkeologisesti potentiaalisilla alueilla, joilta puuttuvat riittävät tutkimustiedot, mikäli niille on tarkoitus osoittaa muuttuvaa maankäyttöä. Maakuntamuseo arvioi inventoinnin täydennystarpeet kaavaluonnoksen perusteella.

Kaavatyössä pyritään mahdollisuuksien mukaan huomioimaan muinaisjäännökset ja muut arvokohteet ja lisäksi tilataan riittävät koetutkimukset jatkotutkimustarpeen arviointia varten.

Arkeologisia tutkimuksia voidaan tehdä vain lumettomissa olosuhteissa, sulan maan aikana. Tutkimuksissa tulee noudattaa Suomen arkeologisten kenttätöiden laatuohjeita (2020) ja muita Museoviraston ohjeita. Tutkimuksen tekijän tulee toimittaa raportti digitaalisena arviointia varten Pirkanmaan maakuntamuseolle (pirkanmaan.maakuntamuseo@ tampere.fi). Arvioinnissa varmistetaan, että tutkimus vastaa sille asetettuja tavoitteita ja laatuvaatimuksia. Raportti toimitetaan arvioinnin jälkeen Museovirastoon, jossa se tallennetaan sähköiseen asianhallintajärjestelmään ja julkaistaan palvelussa <https://asiat.museovirasto.fi/>. Tutkimusraporttien tiedot tallennetaan myös muinaisjäännösrekisteriin, jonka tietoja voi selata kaikille avoimessa Kulttuuriympäristön palveluikkunassa www.kyppi.fi. Verkossa julkaistava raportti ei saa sisältää yksityishenkilöiden henkilötietoja, esim. maanomistajien nimiä tai osoitteita. Raportin lisäksi museolle on toimitettava kohteiden sijaintitiedot ja rajaukset paikkatietomuodossa. Lisätietoja tutkimusten tilaamisesta ja suorittamisesta saa maakuntamuseolta. Tämä lausunto on liitettävä tutkimusta koskevaan tarjouspyyntöön.

Tämä lausunto liitetään tarjouspyyntöön.

Pirkanmaan maakuntamuseo katsoo, että hankkeen tavoitteet ovat lähtökohtaisesti mahdolliset, mutta vaativat huolellista yhteensovittamista alueen merkittävien maisemallisten ja kulttuurihistoriallisten arvojen kanssa. Vaikutustenarvioinnin tueksi hankkeessa tulee laatia em. selvitysten lisäksi havainnekuvia tai kuvasovitteita siitä, millä tavoin kaavan mukainen rakentaminen toteutuessaan vaikuttaa maakunnallisen maisema-alueen ja historiallisen tielinjan näkyymiin.

Vaikutusten arviointia varten laaditaan tarvittava havainneaineisto.

Aineistoja tulee vielä täydentää edellä kuvatusti, ja em. tutkimus- ja selvitystarpeet on kirjattava myös osallistumis- ja arviointisuunnitelmaan. Kaavaluonnos aineistoinen pyydetään toimittamaan Pirkanmaan maakuntamuseolle lausuntoa varten.

Yksikön päällikkö Anna Lyyra-Seppänen, Tutkija Vadim Adel